

Thực trạng và giải pháp phát triển du lịch cộng đồng tại Làng cổ Phước Tích, tỉnh Thừa Thiên Huế

TRẦN HỒNG HIẾU*
TÔN NỮ HẢI ÂU**
NGUYỄN HẢI YẾN***

Phước Tích là ngôi làng cổ thứ 2 của Việt Nam được Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch xếp hạng Di tích lịch sử văn hóa quốc gia. Kết quả nghiên cứu cho thấy Phước Tích có điều kiện hấp dẫn về tài nguyên du lịch văn hóa với hệ thống các di tích đình, chùa, miếu, nhà thờ; nghề gốm truyền thống; quần thể 26 ngôi nhà rường cổ trên 100 năm tuổi. Tuy nhiên, du lịch dựa vào cộng đồng vẫn chưa phát triển tương xứng với giá trị và tiềm năng sẵn có. Điều này phải được khắc phục trong tương lai để phát triển du lịch cộng đồng tại làng nghề Phước Tích, giúp nâng cao đời sống của người dân nơi đây.

ĐIỀU KIỆN PHÁT TRIỂN DU LỊCH CỘNG ĐỒNG TẠI LÀNG CỔ PHƯỚC TÍCH

Tài nguyên du lịch tự nhiên

Phước Tích là nơi có vùng tiểu khí hậu trong lành và mát mẻ do được nguồn sông Ô Lâu bao bọc quanh làng. Tài nguyên sinh vật dồi dào, hệ sinh thái của làng phong phú, nhiều cây cổ thụ có tuổi đời hàng trăm năm. Nhiều cây ăn trái quý có tuổi đến vài trăm năm, như: cây vải trắng, nhãn và nhiều loại cây ở nơi khác khó tìm thấy, như: cây bồ quân, dâu, bồ kết..., các loại cây ăn trái, như: mít, khế, cam, quýt, chuối, vả. Hầu như nhà vườn nào ở Phước Tích cũng giữ được một số loài hoa quý, như: mai vàng, hoa mộc, nguyệt quế, hàm tiếu, hoa râm, ngâu, sồi, hải đường, tường vi... có nhiều cây gần cả 100 năm tuổi. Đặc biệt, hàng rào, bờ giậu của các nhà đều sử dụng loại cây "chè tàu" tạo nên một vành đai xanh nối liền nhau bao bọc quanh vườn cây ăn trái quanh làng.

Tài nguyên du lịch văn hóa

Sự hấp dẫn của kiến trúc nhà rường cổ kính. Hầu hết những ngôi nhà trong làng đều là nhà rường ba gian, hai chái làm bằng gỗ mít trạm trổ cầu kỳ, đặt trong không gian sân vườn truyền thống. Trong 117 ngôi nhà của cư dân,

thì có đến 26 ngôi nhà rường cổ và trong đó có 12 ngôi nhà có giá trị đặc biệt về kiến trúc nghệ thuật. Hệ thống các nhà rường cổ ở Phước Tích đều có tuổi thọ trên 100 năm, tổng thể sân vườn vẫn được giữ gìn các yếu tố truyền thống. Trong khuôn viên nhà, hầu như không có sự bổ sung các hạng mục chính bằng gạch, bê tông (chỉ xây mới các công trình phụ ở một bên hoặc phía sau).

Nét thu hút của những ngôi nhà rường cổ tại Phước Tích nằm ở quần thể kiến trúc độc đáo thể hiện qua những nét chạm trổ công phu, tinh xảo với những hình ảnh tứ linh, bát bửu, mai, lan, cúc, trúc, mây cuộn... Ngôi nhà rường không chỉ là sản phẩm trí tuệ của con người nơi đây, mà còn là biểu tượng cho truyền thống của sự nối tiếp nhiều thế hệ trong gia đình, dòng họ.

Sự hấp dẫn về văn hóa tâm linh, lễ hội và ẩm thực.

Hiện nay, làng Phước Tích còn lưu giữ những di sản vật thể có giá trị cao về lịch sử và kiến trúc nghệ thuật, gồm: 13 di tích tín ngưỡng; 17 nhà thờ họ và 11 nhà thờ nhánh họ. Các di tích tôn giáo tín ngưỡng (chủ yếu là các miếu thờ) là những địa điểm luôn được nhiều du khách ghé thăm khi đến làng cổ Phước Tích.

Phước Tích gắn với thương hiệu "Hương xưa làng cổ" - nằm trong chuỗi các hoạt động trong mỗi dịp Festival Huế vào các năm chẵn, thu hút đông đảo du khách trong và ngoài nước đến tham quan, trải nghiệm. Nhằm tái hiện không gian văn hóa làng cổ với các hoạt động mang tính cộng đồng, lễ hội có những chương trình biểu diễn nghệ thuật; chương trình trải nghiệm đời sống thường nhật với người dân địa phương; các hội thi, trò chơi dân gian (lễ tế Kỳ Phước, hội bài chòi, đua ghe, thả diều, thi đấu bóng đá, bóng

* ThS., ** TS., *** ThS., Trường Đại học Kinh tế, Đại học Huế

**BẢNG 1: TỔNG DOANH THU VÀ SỐ LƯỢT DU KHÁCH
TẠI LÀNG CỔ PHƯỚC TÍCH GIAI ĐOẠN 2013-2020**

Thời gian	Số lượng khách		Doanh thu (triệu đồng)
	Khách tham quan, trải nghiệm	Lưu trú	
2013	1.380	83	145.265
2014	4.398	193	200.400
2015	1.240	108	96.080
2016	2.057	102	200.120
2017	2.736	43	101.107
2018	67.355	93	156.810
2019	6.644	33	100.045
2020	5.548	0	201.550

Nguồn: Ban Quản lý làng cổ Phước Tích

chuyến, kéo co); hoạt động tham quan du lịch trải nghiệm nghề gốm...

Trải nghiệm ẩm thực (các loại bánh lá, làm trà sen, thưởng thức chè hạt sen) cũng là những điểm nhấn khó quên trong hành trình đến với Phước Tích của du khách.

Sự hấp dẫn bởi làng nghề gốm truyền thống. Gốm Phước Tích xưa kia đã vượt qua nhiều sản phẩm gốm nổi tiếng khắp các vùng trong nước để trở thành lựa chọn duy nhất được tiến cung, với om - nổi đất của làng dùng để nấu cơm cho vua chúa. Gốm Phước Tích nổi tiếng với dòng gốm không men, bền, bóng mịn và tinh xảo, dễ nhận biết ngay bởi màu nâu đen của đất sét nâu nung qua lửa. Hoa văn trên những sản phẩm của Phước Tích được chạm trổ tinh tế và rất đặc trưng không lẫn với bất kỳ sản phẩm nào. Trong làng, từ đình đến miếu mạo tới mỗi ngôi nhà giống như một không gian trưng bày, với nhiều đồ trang trí, bộ gốm cổ lưu truyền mấy đời tới những vật dụng hằng ngày, như: chậu, niêu, ấm, tô, cối tiêu, bình vôi, chum, ghè...

Du khách đến làng, ngoài tìm hiểu về những sản phẩm gắn với tên tuổi làm nên thương hiệu gốm Phước Tích còn được tham gia nhồi nặn, trang trí cho các vật dụng đơn giản, như: ống đựng tiền tiết kiệm, tu huyết, tờ he... và nghe nghệ nhân kể về hành trình hồi sinh, giữ lửa làng nghề.

Điều kiện tiếp cận điểm đến

Làng cổ Phước Tích cách TP. Huế khoảng 40 km; cách Quốc lộ 1A khoảng 2 km, nên làng có vị trí thuận lợi cho việc đi lại vận chuyển, lưu thông hàng hóa cũng như phát triển du lịch. Vì điều kiện đặc thù của địa phương, để đến làng cổ Phước Tích, du khách có thể di chuyển bằng đường thủy và phổ biến nhất là đường bộ, với những phương tiện, như: xe máy, ô tô hoặc xe buýt.

Hệ thống đường bộ ở xã đã được đầu tư, nâng cấp đáng kể; cụ thể là đường giao thông Quốc lộ 49B đi sát phía Tây làng với bề rộng lòng đường 5,5-6m, dải nhựa; đường giao thông chính bao quanh làng chủ yếu là đường bê tông có chiều rộng từ 5-7m; đường ngõ xóm

được lát gạch nghiêng chiếm 30% với chiều rộng đường lát gạch từ 1,2-1,5m.

THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN DU LỊCH CỘNG ĐỒNG TẠI LÀNG CỔ PHƯỚC TÍCH

Hiện trạng khai thác các tuyến tham quan

- Các công ty lữ hành du lịch tại Thừa Thiên Huế, Đà Nẵng, Quảng Nam, Hà Nội, TP. Hồ Chí Minh đã xây dựng tuyến du lịch tham quan, trải nghiệm ở làng cổ Phước Tích trong ngày, hay kết nối thêm với các làng nghề truyền thống khác (như làng nghề điêu khắc gỗ Mỹ Xuyên). Ngoài ra, những tuyến du lịch kết nối làng cổ Phước Tích với làng Ngự Mỹ Thạnh, huyện Quảng Điền và phá Tam Giang trong ngày hoặc 2 ngày 1 đêm cũng đã được khai thác.

- Tổ chức lễ hội “Hương xưa làng cổ” - một trong những nội dung của Festival Huế vào các năm chẵn. Trong khuôn khổ lễ hội, tổ chức các hội thi, trò chơi dân gian truyền thống thú vị, hấp dẫn gắn liền với tuổi thơ: trải nghiệm và mua sắm sản phẩm gốm Phước Tích, các sản phẩm cổ bàng... Năm 2020, phiên Chợ quê Hương xưa Làng cổ được tổ chức đã thu hút du khách đến trải nghiệm, thưởng thức ẩm thực và tham quan các giá trị di sản tại Phước Tích.

- Ban Quản lý làng cổ Phước Tích đã phối hợp với các trường học từ cấp 1 đến cấp 3 tổ chức chương trình “Học sinh về với di sản” để các em đến trải nghiệm, tìm hiểu về lịch sử, giá trị văn hóa dân gian. Qua đó, góp phần giáo dục học sinh biết trân trọng những giá trị văn hóa, lịch sử của cha ông.

Khách du lịch và doanh thu

Năm 2013, Ban Quản lý làng cổ Phước Tích đi vào hoạt động và đón tiếp được 1.380 khách du lịch, từ đó, số du khách đến với Phước Tích ngày càng tăng (Bảng 1). Giai đoạn 2015-2017, lượng khách du lịch tiếp tục tăng, cho thấy hình ảnh Phước Tích đã được quảng bá rộng rãi hơn, nhưng lượng khách lưu trú có xu hướng giảm dần. Năm 2018, Phước Tích đã thu hút gần 60.000 khách du lịch đến tham quan, trải nghiệm làng cổ gắn với lễ hội “Hương xưa làng cổ” giúp tổng doanh thu đạt được 156,81 triệu đồng. Phước Tích không thu vé tham quan, nên dù lượng khách đến với làng cổ vào dịp lễ hội rất lớn, nhưng

BẢNG 2: CÁC NGUỒN DOANH THU CHÍNH TỪ DU LỊCH CỦA LÀNG CỔ PHƯỚC TÍCH NĂM 2020

Nguồn thu	Số lượng khách (người)	Doanh thu (Triệu đồng)	Tỷ lệ (%)
Quảng diễn gốm	2.000	28,085	13,93
Quảng diễn bánh	300	10,500	5,21
Tham quan nhà rường, bộ sưu tập gốm, xương gốm, xương mộc Mỹ Xuyên	5.548	30,480	15,13
Ẩm thực (ăn trưa/tối)	2.500	100,920	50,07
Homestay	0	0	0
Thuyền	06	1,465	0,73
Hướng dẫn viên	3.000	25,600	12,70
Xe đạp	2.300	4,500	2,23
Tổng	5.548	201,550	100

Nguồn: Ban Quản lý làng cổ Phước Tích

doanh thu tăng lên không đáng kể so với các năm khác.

Năm 2020, do ảnh hưởng của đại dịch Covid-19, tuy không có khách lưu trú, nhưng doanh thu vẫn đạt được là 201,55 triệu đồng là nhờ sự nhân rộng của chương trình “Học sinh về với di sản”. 58 trường học trên địa bàn huyện Phong Điền, TP. Huế và thị xã Quảng Trị với tổng 2.360 học sinh đã đến tham quan, trải nghiệm tại Phước Tích (Bảng 2).

Doanh thu từ các hoạt động du lịch chủ yếu đến từ dịch vụ ẩm thực (chiếm 50,07% tổng doanh thu du lịch năm 2020). Làng cổ có 4 ngôi nhà rường phục vụ 3 bữa ăn với bữa ăn trưa được nhiều khách lựa chọn nhất, do đặc thù tuyến tham quan trong ngày của làng cổ. Dịch vụ quảng diễn gốm chiếm 13,93% tổng doanh thu. Nguyên nhân là do làng gốm Phước Tích nổi tiếng một thời, nên du khách luôn muốn được xem và trải nghiệm nghề làm gốm.

Những hạn chế trong phát triển du lịch cộng đồng tại Phước Tích

Sản phẩm du lịch ở làng cổ Phước Tích chủ yếu dựa trên tài nguyên du lịch tự nhiên và văn hóa sẵn có, nên còn nghèo nàn, thiếu tính hấp dẫn, để tự hình thành thành một tuyến du lịch dài ngày để giữ chân du khách. Vì vậy, mặc dù chỉ cách xa trung tâm TP. Huế 40 km, nhưng lượt khách lưu trú có xu hướng ngày càng giảm trong giai đoạn 2013-2020. Vì chỉ dừng lại là ở một điểm đến trong tuyến tham quan kết nối nhiều địa điểm du lịch của khách đoàn khi đến Huế, nên lợi ích của Làng nhận được khi khai thác du lịch còn hạn chế. Thiếu nguồn khách kéo theo thiếu thu nhập, người tham gia vào mô hình du lịch cộng đồng ở Phước Tích dần thiếu

mặn mà với làm du lịch. Hiện nay, có 45 lao động tham gia trực tiếp cung cấp dịch vụ du lịch, nên nếu có một đoàn khách với số lượng lớn, dịch vụ ở đây sẽ không đáp ứng được.

Hệ thống cơ sở hạ tầng còn yếu kém (tuyến đường thôn xóm được lát gạch chỉ chiếm 30%, thiếu nhà vệ sinh công cộng, nhà xe, wifi yếu). Các cơ sở vật chất kỹ thuật du lịch, như: ăn uống, giải trí, nghỉ dưỡng... cũng chưa đáp ứng được đầy đủ nhu cầu ngày càng cao của khách du lịch.

Việc đưa nhà rường vào khai thác du lịch đối với dịch vụ tham quan và lưu trú (homestay) vẫn còn nhiều bất cập, vì đa số nhà rường cổ ở Phước Tích đều có chức năng thờ tự tổ tiên. Những ngôi nhà này phần lớn đều trở thành từ đường của các gia đình lớn, thuộc sở hữu của nhiều người là thế hệ con cháu của chủ nhân ngôi nhà. Người đứng tên thờ kế chính thức ngôi nhà thường là con cháu trực hệ (đích tôn). Tuy nhiên, mọi việc tôn tạo, trùng tu và phát huy giá trị di sản của ngôi nhà rường đều phải được sự đồng thuận của các thế hệ con cháu mới có thể thực hiện được.

Ban Quản lý làng cổ hoạt động theo cơ chế quản lý của Nhà nước, mang đến hiệu quả ở khâu quản lý, bảo tồn, trong khi việc khai thác, phát triển du lịch đòi hỏi phương án phối hợp với doanh nghiệp để đạt hiệu quả cao. Tuy nhiên, vẫn còn ít các tổ chức doanh nghiệp kinh doanh về du lịch tham gia vào hoạt động du lịch tại làng cổ Phước Tích.

GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN DU LỊCH CỘNG ĐỒNG TẠI LÀNG CỔ PHƯỚC TÍCH

Dựa vào tiềm năng và lợi thế của tài nguyên du lịch văn hóa, nổi bật là quần thể di tích kiến trúc nghệ thuật và nghề gốm thủ công truyền thống, Phước Tích có điều kiện để phát triển du lịch cộng đồng thông qua các mô hình về lưu trú nhà dân (homestay), tham quan di tích lịch sử văn hóa và tổ chức các hoạt động trải nghiệm nghề thủ công, giải trí, nghỉ dưỡng... Tuy nhiên, để hiện thực hóa tiềm năng, du lịch cộng đồng Làng cổ Phước Tích cần nhiều giải pháp để khắc phục các hạn chế hiện có.

Giải pháp quy hoạch du lịch

Cần thực hiện phát triển du lịch làng cổ Phước Tích trên cơ sở quy hoạch bảo tồn và phát huy giá trị làng cổ phù hợp với “Đề án nâng cao giá trị các di tích lịch sử, văn hóa trên địa bàn huyện Phong Điền”, “Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch tỉnh Thừa Thiên Huế giai đoạn 2013-2030”. Qua đó, phát huy lợi thế sẵn có, hình thành sản phẩm du lịch đặc trưng, giúp tạo việc làm, góp phần xóa đói giảm nghèo ở vùng nông thôn, vùng sâu, vùng xa và phát triển ngành du lịch địa phương theo hướng bền vững.

Làng cổ Phước Tích nằm giữa 2 di sản thế giới là Kinh đô Huế và Phong Nha - Kẻ Bàng, nên phù hợp là nơi dừng chân, điểm trung chuyển của các tour tuyến du lịch đường dài. Việc đưa Phước Tích trở thành một điểm du lịch trung gian của vùng là một giải pháp quan trọng nhằm mở rộng không gian, đa dạng hóa các loại hình du lịch, bổ sung thêm nhiều sản phẩm, kéo dài thời gian lưu trú của du khách khi đến với “Con đường di sản miền Trung”.

Giải pháp đầu tư, nâng cấp hệ thống cơ sở hạ tầng và cơ sở vật chất kỹ thuật du lịch

Nâng cấp hệ thống tuyến đường giao thông bao quanh làng để rút ngắn thời gian di chuyển giữa các điểm hấp dẫn du lịch trên địa bàn Phước Tích. Kiệt bê tông, kiệt đất... không phù hợp với cảnh quan làng cổ, nên cần có phương án thay thế và xây dựng. Hỗ trợ người dân đầu tư cơ sở lưu trú có chất lượng cao hơn với tiện ích, dịch vụ bổ sung đa dạng hơn.

Khuyến khích các doanh nghiệp đầu tư các cơ sở kinh doanh ăn uống có sức chứa lớn cho khách đoàn, có bãi đậu xe ô tô, cải thiện chất lượng món ăn, đồ uống, đa dạng hóa các dịch vụ để đáp ứng nhu cầu của du khách, góp phần nâng cao chất lượng tour du lịch đến Phước Tích.

Đặc biệt, cần xây dựng và phát triển hệ thống cửa hàng đặc sản địa phương nhằm tận dụng nguồn sản phẩm thủ công mỹ nghệ chất lượng cao, như: Gốm Phước Tích, Điều khắc mộc Mỹ Xuyên, Đệm bàng Phò Trạch, Nón lá Thanh Tân... Các làng nghề phải thực hiện tốt việc bảo tồn và phát triển làng nghề truyền thống, sản xuất các mặt hàng lưu niệm phong phú để đáp ứng dịch vụ mua sắm của du khách.

Giải pháp đào tạo phát triển nguồn nhân lực phục vụ du lịch cộng đồng

Tổ chức những khóa học ngắn hạn, hội nghị chuyên

để giúp người dân hiểu biết về nhu cầu của du khách và các vấn đề liên quan đến dịch vụ du lịch, như: chăm sóc khách hàng, dịch vụ bán hàng, tiếp thị, quảng cáo, vệ sinh an toàn thực phẩm.

Hình thành các nhóm chức năng để đảm nhận các nhiệm vụ khác nhau trong quá trình hoạt động du lịch. Nhóm này nên huy động nguồn nhân lực tại làng Phước Tích, đặc biệt là nhân lực trẻ để chuẩn bị cho thế hệ tiếp theo giữ gìn và phát huy các giá trị di sản của làng cổ. Trên cơ sở khai thác thế mạnh của từng thành viên để phân thành các nhóm chuyên trách khác nhau: (1) Nhóm quảng diễn nghề gốm; (2) Nhóm quảng diễn nghề bánh truyền thống; (3) Nhóm hướng dẫn, thuyết minh (chỉ đường); (4) Nhóm ẩm thực; (5) Nhóm lưu trú; (6) Nhóm văn nghệ; (7) Nhóm y tế; (8) Nhóm vệ sinh cộng đồng.

Giải pháp quảng bá và liên kết với thành phần tư nhân

Với lượng khách bắt đầu gia tăng và cư dân địa phương chỉ mới cung ứng sơ khai các dịch vụ du lịch, nên công tác tuyên truyền quảng bá du lịch địa phương là hết sức cần thiết. Đẩy mạnh việc tiếp thị, quảng bá, xúc tiến du lịch đối với Phước Tích và các điểm du lịch vùng phụ cận huyện Phong Điền để tăng nhanh số lượng khách đến tham quan, lưu trú, nghỉ dưỡng tại làng cổ. Xây dựng khẩu hiệu tiếp thị, xây dựng thương hiệu du lịch làng cổ Phước Tích gắn với tài nguyên du lịch nổi bật là nhà rường cổ và làng nghề gốm truyền thống.

Ngoài ra, cần liên kết với các công ty lữ hành trong Tỉnh và các công ty gửi khách đến Huế để đưa khách đến với Phước Tích. Tạo mối liên kết tốt với các đơn vị lữ hành trong khu vực Bắc Trung Bộ và cả nước để nhanh chóng hòa nhập vào thị trường du lịch, tranh thủ thời cơ phát triển du lịch cùng với các địa phương ở các tỉnh Bắc miền Trung. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban Quản lý làng cổ Phước Tích (2013-2020). *Báo cáo tình hình hoạt động du lịch, bảo tồn tại làng cổ Phước Tích các năm, từ năm 2013 đến 2020*
2. Nguyễn Quang Tân (2019). Thực trạng và hạn chế trong quá trình phát triển du lịch dựa vào cộng đồng ở khu vực miền núi huyện A Lưới, tỉnh Thừa Thiên Huế, *Tạp chí Khoa học Trường Đại học Cần Thơ*, số 55, DOI:10.22144/ctu.jsi.2019.124
3. Nguyễn Thanh Tường, Trương Thị Lữ (2015). Phát triển du lịch theo hướng bền vững ở làng cổ Phước Tích, *Tạp chí Khoa học và Công nghệ Đại học Đà Nẵng*, số 8, 49-54
4. WWF International (2001). *Guidelines for Community-based Ecotourism Development*